

Journalistikkur er ikki mállæra

Vit prenta her røðuna, sum Høgni Djurhuus helt, eftir at hann fekk Móðurmálsvirðislønina 2012 á føðingardegi Hammershaimbs 25. mars:

um, at málið er livandi og vísti á, at tað setir krøv til okkum, nýta málið. Hann helt tað vera sera hóskaði at hátíðarhalda móðurmálið á føðingardegi Hammershaimbs, sum hevur

havt so stóran týðning fyri móðurmálið.

Bjørn Kalsø vísti eisini á, at hóast vit ikki halda málið verða hótt, so eiga vit at vanda okkum væl um málið.

– Tí málið er so stórir partur av mentan okkara, málið er livandi og liðiligt, og soleiðis skal tað vera, segði Bjørn Kalsø.

Hann vísti eisini á tvær yvirskriftir, sum vóru í bløðunum um dagarnar. Onnur var um nýggja airbussin hjá Atlantsflog, hin um álit um føroyska bátin.

– Hetta eru tvær útsagnir, sum eru eyðkennandi fyri ta tíð, vit liva í. Vit vilja fevna um alt, bæði tað hátøkniliga og framkomna, og so tað næstan útdeyða eisini. Hetta gera vit fyri at ganga í takt við øll hini, sum vit samanbera okkum við. Bátasmið er útdoyggjandi, tí skriva vit eitt álit. Men hóast airbussurin kostar 250 milliónir krónur, so keypa vit hann uttan at skriva álit. Ein airbussur og bátasmið sama dag. Hetta sigur eitt sindur um, hvussu livandi føroyskt mál er. Vit kunnu bara ímynda okkum, hvat V. U. Hammershaimb hevði sagt um airbussin, segði Bjørn Kalsø.

At enda segði landsstýrismaðurin, at Mentamálaráðið helt tað vera hóskaði, at móðurmálsvirðislønin verður nevnd »V.U. Hammershaimbs virðislønin«

Ein maður, sum eg skrivi um viðhvørt, plagar at siga, tá heiðurslønir sum henda verða latnar fyri hetta ella hatta:

“Harragud, er hatta tað besta á hasum økinum..... hvussu fanin er so alt hitt?”

Eg plagi at siga við hann, at hatta er ein avgerð, sum ikki kann kærast. Hon er endalig.

Sum tey plaga at spyrja flogbóltsspælarar:

“Høvdur tit roknað við at vunnið í dag?”

Higartil hevur eingin svarað ja. Enn minni, ja, sjálvandi. Sjálvsálit er ikki júst okkara tjóðareykenni. Vit eru smæðin og lítillátin.

Hevði eg roknað við hesum her? Bæði ja og nei, men sjálvandi ikki, ja, sjálvandi.

Tí eg skilti tíðindini um henda máldagin, at ætlanin var at heiðra góðum máli í tíðindaflutningi.

Eg havi verið tíðindamaður í 35 og hált ár, men tað hevur eingin givið sær far um enn.

Eg havi skrivað klummur í okkurt um helvtina av teirri tíðini. Og tað eg fyri tær, at eg fái henda heiðurin.

So spyr onkur ítróttarjournalistur í Trimum tveimum meg, um eg hevði roknað við hesum her, so svari eg “ja, sjálvandi. Eg havi roknað við tí í nógv ár.”

Eg siti ikki á feysbukkuni,

so eg veit ikki, hvat fólk halda um meg og tað, eg fáist við.

Eg eri asosialur og tosi ikki so nógv við fólk, og so als ikki um meg sjálvan.

Tí er óført at fáa ein dóm, eitt ummæli, sum grundgevingin í heiðurslønini er.

Tað byrjaði av álvara við Náttarravnum í 1993. Tað var ein semisadistisk fragd at siga klokkan fyra minuttir yvir midnætt leygarkvöld, at í gjár var leygardagur, í dag er sunnudagur og í morgin er mánadagur. 80 prosent av teimum, sum lurtaðu, vóru stódd í einari uppgangandi kenning, so tað dámdi teimum lítið at hoyra, at í morgin er mánadagur.

Nú er tað vorðið sjavnistiskt at seta dupult kyn á orð, ella skeivt kyn á orð, sum umfata okkum øll.

So móðurmál, tað kunnu vit menn ikki góðtaka. Eg havi skotið upp at kalla málið foreldramál, so ganga vit ongum ov nær.

Móðurmál, ja, og føroyskur móðurmálsdagur. Eitt sindur ørkymlandi, tí móðir mín er dansk og tey 14 árin, eg gekk í skúla, gekk eg í skúla í Íslandi í tey tíggu, hini fyra í Svartaskúla í Havn. Hann er reyður uttan, men hann var svartur innan.

Nú dagurin í ár er halgaður fjølmiðlunum, fari eg at nýta høvið til at siga mína

hugsan, og hon er sjálvandi skilagóð, um fjølmiðlar og málið.

Tað verður kravt av fjølmiðlunum, meira enn av nøkrum øðrum, at teir hava eitt gott mál.

Gamaní. Men fjølmiðlafólk hava gingið í somu skúlum sum allir aðrir føroyingar.

Og tað er ein sannroynd, at føroyski skúlin megnar ikki at læra føroyingar føroyskt. Men hatta við málinum er onkursvegna viðføtt, so vit eiga ikki at deila skúlan ov nógv. Eg hevði til dømis rokning tey flestu árin, eg gekk í skúla, men eg dugi ikki at rokna.

Eg ræðist tann dagin, og hann kemur, at eingin fær starv sum fjølmiðlafólk uttan at duga stavsetingina og orðabókina uttanat ella uttan at duga at benda Trónd.

Tað verður ein vanlukka fyri føroyskar fjølmiðlar. Tí tað eru fólk, sum eru fram úr góðir journalistar, sum veruliga duga tað yrkið, men sum siga ella skrivar Sveinur í hvønnfalli. Eg stemmaði upp á Svein. Vit kunnu ikki útihýsa teimum frá fjølmiðlunum.

Eg veit, eg veit. Málið er amboðið hjá miðlafólkið. Nógv valaverk eru gjørd við vánaligum amboðum. Til dømis pyramidurnar.

So lat tað verða staðfest eina ferð fyri allar: journalistikkur er ikki mállæra.

Næsta vikuskiftið verður so ræðuliga tómt her í Føroyum, eingin luftbussur, einki X-Factor. Hvat skulu føroyingar tá gera annað enn lesa Umafturafturum...

Eg takki fyri heiðurin.

Fútastovu, og tí er tann gamli Jørgen Frantz Hammershaimb langabbi V. U. Hammershaimb í faðirætt og oldurabbi í móðurætt.

Pápi Armgard Mariu Egholm, Samuel Egholm, sum búði í Nýggjustovu og sigldi úti, gekk burtur í Miðalhavinum í 1796. Armgard Maria og Jørgen Frantz fingur tvey børn, dreingin Vensil og eldru gentuna Maria Louvisu.

Jørgen Frantz Hammershaimb var lögmaður á Steig í Sandavági, og hann var lögmaður, tá embættið varð niðurlagt í 1816. Hann slapp tó at sita á garðinum eina tíð,

men doyði í 1820, árið eftir at lítli Vensil varð føddur. Eftir tað flutti konan til Havnar við børnunum, og tá flutti hon inn til mammuna í Nýggjustovu. Hon gjørdist gomul, og livdi í 68 ár, eftir at maðurin varð deyður og doyði í 1888.

Tá Vensil kom til Havnar og búði í Nýggjustovu, so lá væl fyri at vitja abban, fútan og navnan í Fútastovu, sum læs við abbasoninum. Hammershaimb hevur skrivað, at mentamaðurin, hvalbingurin, Jens Davidsen, eisini læs við honum. Jens Davidsen hevur verið framman fyri sína tíð á

nógvum økjum. Hann var ikki lærdur maður, men hann virkaði fleiri ferðir bæði sum fúti og amtmaður og hevur havt stóran mentanarligan týðning. Hann kom ungur til Havnar, hann læs hjá Jens Christan Svabo (sum var ommubeiggi V. U. Hammershaimb, svágur fútan) – og var ikki meira enn fjurtan ára gamal, tá hann fór at arbeiða á amtskrivstovuni. Hann var eisini við til at stovna bókasavnið, og eitt av álitisstørvum hansara var at vera bókasvørður.

Her kunnu vit so nevna, at Evensenbrøðurnir úr Hvalba, Jens Christian Even-

sen, sum seinni gjørdist próstur (pápi A. C. Evensen, sum eisini var próstur), og Joen Peter, sum gjørdist keypmaður, vuku upp hjá Jens Davidsen. Teir vóru presasynir úr Hvalba, og tá bæði foreldrini doyðu frá teimum, tók Jens Davidsen teir til fosturs. So hansara mentanarliga ávirkan kann valla undirmetast.

Havnin var ein lítill býur tá á døgum. Gongin var høvuðsgøtan, og tá nýggj kirkja varð reist í 1788 var hon lögð norðan fyri býin. Henda býlingin, vit nú eru í, nevndu tey »heima í Havn«. Hin býlingurin – úti í Havn,

var úti á Reyni, har kirkjan og prestagarðurin vóru.

Tað er í hesum umhvørvinum, at lítli pilturin Vensil hevur dvælst síni barnaár. Tað er her, hann hevur fingið tann mentanarliga førningin, sum hann hevur havt við sær, tá hann er farin víðari til Danmarkar at nema sær útbúgving. Og tað er kanska júst her, at hann hevur skrivað sínar fyrstu stavir og sett saman orð – orð, sum kanska ikki hava verið tey somu, sum muðurin mælti á móðurmálinum.

At velja føðingardagin hjá V. U. Hammershaimb til

okkara móðurmálsdag haldi eg vera eitt frálíkt hugskot. At lata eina virðisløn – eina móðurmálsvirðisløn henda dagin, haldi eg eisini er eitt frálíkt tiltak.

Fyri okkum, sum dagliga nýta málið, er hetta eisini eitt frálíkt høvi at varpa nýtt ljós á týðningin at brúka eitt gott og livandi mál í almenna rúminum.

Og at kenna til upprunan og tær umstøður, sum málið er ment undir kann bara styrkja másligu tilvitsku okkara.

Latið okkum taka orðini hjá Námi til okkara, at »hvør dagur er móðurmálsdagur«.